

УДК 811.37

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ В УДОСКОНАЛЕННІ НАВИЧОК ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

Кравчук О. М.

У статті наведено результати констатувального зрізу, що підтверджують недостатній рівень володіння навичками лінгвістичного аналізу тексту студентами-філологами. З'ясовано причини такого стану рівня володіння. Визначено показники системності лінгвістичних знань. Обґрунтовано важливість міждисциплінарної інтеграції дисциплін і знань. Звернено увагу на міжпредметні зв'язки у викладанні української мови. Висвітлено різноспрямовані, перспективні і ретроспективні зв'язки між навчальними дисциплінами.

Ключові слова: лінгвістичний аналіз тексту, інтеграція, системність, внутрішньо-предметні зв'язки.

В статье приведены результаты констатирующего среза, которые подтверждают недостаточный уровень владения навыками лингвистического анализа текста студентами-филологами. Выявлены причины такого состояния уровня владения. Определены показатели системности лингвистических знаний. Обоснована важность междисциплинарной интеграции дисциплин и знаний. Обращено внимание на межпредметные связи в преподавании украинского языка. Отражены разнонаправленные, перспективные и ретроспективные связи между учебными дисциплинами.

Ключевые слова: лингвистический анализ текста, интеграция, системность, внутрипредметные связи.

The article contains the results of a diagnostic assessment that demonstrate an insufficient level of skills in linguistic analysis of text among philology students. The reasons for this situation with the level of skills have been identified. Indicators of comprehensive linguistic knowledge have been developed. The importance of interdisciplinary integration of academic subjects and knowledge has been substantiated. Attention is drawn to interdisciplinary links in the teaching of the Ukrainian language. Multidirectional, prospective, and retrospective links between academic subjects have been shown.

Key words: linguistic analysis of text, integration, systemacy, intradisciplinary links.

Постановка проблеми. Сучасний студент-філолог повинен уміти виконувати лінгвістичний аналіз тексту (надалі – ЛАТ), досконало володіти навичками такого аналізу, адже цього він навчатиме майбутніх вихованців і це якісно впливає на побудову власного мовлення.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить, що різним видам роботи з текстом у системі фахової підготовки студентів філологічного факультету присвячено низку наукових досліджень (Т. Беценко, Н. Валгіна, Л. Варзацька, Є. Голобородько, Л. Златів, І. Кочан, М. Крупа, В. Мельничайко, А. Нікітіна, Л. Овсієнко, М. Пентиліук, Л. Руденко, Т. Симоненко, Н. Чепелева та ін.). Однак досі нерозв'язаною залишається проблема висвітлення зв'язку тих дисциплін, що мають безпосереднє відношення до вдосконалення навичок ЛАТ у студентів-філологів. Констатуємо актуальність окресленої в пропонованій публікації проблеми.

Мета статті – визначити ті дисципліни, вивчення яких сприятиме бездоганному володінню навичками ЛАТ. Розв'язати її – значить сформувати мовну особистість учителя-словесника, який прагнучиме ґрунтовно підготуватися до майбутньої професійної діяльності, у процесі якої він разом з учнями здійснюватиме ЛАТ.

Виклад основного матеріалу. Результати констатувального зрізу, проведеного на базі філологічних факультетів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, Херсонського державного університету, підтверджують, що рівень підготовки

сучасного студента-філолога до виконання ЛАТ не достатній, не всі студенти володіють цілісною системою знань. Т. Симоненко справедливо зауважує, що "основний недолік підготовки сучасної молоді полягає в тому, що самі знання внаслідок того, що подаються досить часто розрізнено, мають фрагментарний, несистемний характер" [3, с. 174].

Можна назвати декілька причин такого стану:

- а) відсутність ґрунтовної роботи з ЛАТ на шкільних уроках мови;
- б) вилучення з навчальних планів деяких ВНЗ такої форми роботи, як лабораторні заняття з української мови, спрямовані на практичне набуття навичок;
- в) відсутність системності й послідовності у використанні різних видів ЛАТ, а також повного лінгвоаналізу на практичних заняттях;
- г) перевага аналітичної роботи, що шкодить синтезуючій діяльності;
- ґ) постійне скорочення годин на вивчення лінгвістичних дисциплін;
- д) відсутня система контролю за самостійною роботою студентів з мови (контроль в основному перевіряючий, а має бути й навчальний – на рівні сучасних технологій навчання).

Виходячи зі сказаного, констатуємо: необхідна систематична й послідовна робота з підготовки студента у ВНЗ до виконання ЛАТ як складової частини загальної системи навчання вчителя-словесника.

До навчального комплексу програм університету входить низка дисциплін, що мають безпосереднє відношення до наукового осмислення поняття ЛАТ ("Практикум з української мови", "Лінгвістика тексту", "Сучасна українська літературна мова", "Культура мови", "Стилістика української мови", "Лінгвістичний аналіз тексту"). Для того щоб скоординувати пізнавальний потенціал навчальних предметів і спрямувати його в русло чіткого осмислення знань про аналіз, необхідна цілеспрямована інтеграція знань, які дають зазначені дисципліни. Уважаємо, що системність в інтеграції лінгвістичних знань має такі показники:

- характеризується впорядкованістю й послідовністю складників, за якими один і той же шлях аналізу на кожному наступному етапі навчання "обростає" новими елементами;
- важливий чинник системності – органічність, логічний зв'язок, співвіднесеність понять, категорій, законів;
- системності властива універсальність, що полягає в неодмінному й закономірному вияві в поняттях однорідних елементів. Щодо ЛАТ, то наявність лінгвістичних понять тут виявляється й у різних варіаціях аналізу;
- системність тримається на монічності (єдності) структури. Це означає, що пояснення всіх мовних ознак тексту повинно мати одну й ту ж вихідну основу. Такою основою для системної організації лінгвоаналізу є правильне розуміння поняття "текст", його основних категорій, досконале володіння всіма мовознавчими поняттями;
- системність характеризується всебічністю й повнотою розгляду кожного мовного явища в тексті.

Інтеграція лінгвістичних дисциплін та знань у навчальному процесі є першим кроком до створення системи підготовки студентів ВНЗ до здійснення ЛАТ, вона може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами. Це одна з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності викладачів і студентів, має великий вплив на ефективність формування й удосконалення навичок ЛАТ у майбутніх учителів-словесників.

На думку відомого фізика М. Планка, наука – це єдине ціле, а поділ її на окремі галузі зумовлений лише "обмеженістю людського пізнання, а не природною необхідністю" [2, с. 183]. Саме цим зумовлена закономірність протилежного процесу – інтеграції, об'єднанні того, що є спільним у різних науках, появи нових наукових дисциплін ("Лінгвістика тексту", "Лінгвістичний аналіз тексту"). Ці курси підвищують рівень освіченості й загальної культури майбутніх словесників, допомагають вдосконалити професійні навички й уміння.

Міждисциплінарна інтеграція стала можливою на основі деталізації наукових відомостей, диференціації знань, оскільки кожна дисципліна поступово уточнює свою структуру, зв'язки між компонентами, які до неї входять [4, с. 21]. "При цьому вона неодмінно виділяє й ті елементи, зв'язки, відношення, що виявляються

спільними з іншими дисциплінами. У реальному процесі пізнання диференціація та інтеграція переплітаються одна з одною" [4, с. 34]. Тому досконале володіння студентами навичками лінгвоаналізу тексту прямо залежить від того, як вони засвоюють усі предмети філологічного циклу, які передують власне дисципліні "Лінгвістичний аналіз тексту", що охоплює всі вузлові питання мовознавчого й літературознавчого циклу.

Одним з ефективних шляхів формування й удосконалення умінь і навичок ЛАТ є встановлення й закріплення у свідомості студентів того, що всі розділи науки про мову між собою пов'язані й між ними існують тісні зв'язки, а міжпредметні зв'язки встановлюються не тільки між навчальними дисциплінами, які мають самостійні об'єкти вивчення, але й між дисциплінами, що вивчають частини загального об'єкта – української мови. У цьому разі лінгводидакти використовують термін "внутрішньопредметні зв'язки" у викладанні української мови, урахувавши один з важливих загальнодидактичних принципів: вивчення кожного мовного явища в усій різноманітності його зв'язків з іншими явищами мови – принцип взаємозв'язку. Тому вдосконалення навичок лінгвоаналізу у ВНЗ повинно здійснюватися безпосередньо шляхом інтенсифікації навчання, основним способом якої вважаємо установку на глибинну координацію між курсами, які вивчаються, на виявлення взаємозв'язків між розділами науки про мову, що полягають в особливостях самої мовної структури й в умовах функціонування мови.

Високий рівень навичок ЛАТ сучасному вчителю може забезпечити розуміння закономірностей законів розвитку й змін мови, її складної структури, взаємозв'язку між літературними й позалітературними компонентами національної мови. Фундаментом лінгвістичного мислення студентів повинні стати такі поняття і процеси: – міжрівневі зв'язки, мова – мовлення, парадигматика – синтагматика, синхронія – діахронія, значення – вживання, динамічний характер норми, диференціація та інтеграція стилів. Знання закономірностей мовного розвитку дозволять майбутньому вчителю орієнтуватися у великій кількості поодиноких фактів уживання мовних одиниць у тексті, сприятимуть умінню їх аналізувати, а також кваліфікувати з погляду нормативності – ненормативності.

Кожен вишівський курс "працює" на професійну підготовку студентів в означеному вище аспекті. Вивчивши ту чи ту дисципліну, студенти отримують велику кількість різноманітної інформації, значна частина якої надто швидко втрачається. За умови ж різноспрямованих, перспективних і ретроспективних зв'язків між курсами, причому зв'язків за стрижневими, домінуючими лініями, поняттями, відбувається якісне накопичення інформації, а отже, краще й ґрунтовніше її засвоєння. Тому в процесі вдосконалення навичок ЛАТ ми спиратимемося на всі мовознавчі курси. Нам імпонує погляд В. Вернадського, що ріст наукового знання швидко стирає межі між окремими науками, а тому воно дедалі більше спеціалізується не за науками, а за проблемами. А це своєю чергою дозволяє, з одного боку, глибоко вивчати явище, а з іншого – охоплювати його з усіх боків [1, с. 54].

Висновки. Майбутньому вчителю-словеснику необхідно синтезувати й творчо застосувати знання, уміння й навички, отримані в процесі вивчення всіх лінгвістичних і літературознавчих дисциплін. Це викликано особливістю об'єкта лінгвістичного аналізу – специфікою тексту, що становить мовну систему в дії, а тому й виявляє своєрідні функції одиниць усіх рівнів цієї системи. Подальшого вивчення потребує дослідження інших чинників, що позитивно впливатимуть на вдосконалення навичок ЛАТ у студентів.

Література

1. Вернадский В. И. Размышления натуралиста : в 2 кн. / В. И. Вернадский. – М. : Наука, 1977.
Кн. 2. – 1977. – 191 с.
2. Планк М. Единство физической картины мира : сб. ст. / М. Планк ; под ред. Б. Г. Кузнецова. – М. : Наука, 1966. – 286 с.
3. Симоненко Т. Реалізація системного підходу до навчання студентів-філологів у ВНЗ / Т. Симоненко // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки). – 2003. – № 12 (68). – С. 172–178.
4. Смирнов С. И. Вопросы философии и интеграция науки / С. И. Смирнов. – М. : Знание, 1980. – 63 с.